

Ключові відомості щодо оцінки ситуації з корупцією в Україні (за результатами статичних, соціологічних та аналітичних досліджень)

1. Місце України в міжнародних рейтингах з оцінки стану корупції

У рейтингу країн за *Індексом сприйняття корупції* (CPI) за 2022 рік, який визначається міжнародною неурядовою організацією «Transparency International», Україна отримала **33 бали** зі 100 можливих (+1 бал до попереднього показника)¹. За останні 10 років показник України зріс на 8 балів, проте з 2022 року значної динаміки не зафіксовано. В цілому дослідження охоплює період останніх двох років, зміни в ситуації з корупцією в державі можуть позитивно відобразитись на показнику держави в наступних результатах CPI.

Згідно з оприлюдненими Світовим банком у жовтні 2023 результатами проекту «Світові індикатори управління» (Worldwide Governance Indicators) показник *Індикатора контролю за корупцією* (Control of Corruption Indicator)² для України за 2022 рік (процентильний ранг) становить **29,25%** (тобто такою є частка країн, які мають значення індикатора не вище, ніж в Україні). Порівняно з 2021 роком показник України *помітно зріс* (+5%), і Україна нарешті залишила останню чверть найгірших країн (0-25%). Результати за цим індикатором (який є певною альтернативою CPI) вказують на досить високий рівень сприйняття корупції в Україні, проте *тенденція змін* на краще щодо оцінки ситуації зі сприйняттям корупції в державі у міжнародних дослідженнях є помітною.

Ураховуючи сильний кореляційний зв'язок між Індикатором контролю за корупцією (CCI) та Індексом сприйняття корупції (CPI), можна очікувати перспективи зростання індексу CPI за 2023 рік.

2. Громадська думка з оцінки стану корупції в Україні

Корупція як проблема для держави. У 2023 році за результатами низки соціологічних опитувань корупція продовжувала залишатись однією з головних та гострих проблем для суспільства. У листопаді до ТОП-3 основних проблем українці відносили війну (96% респондентів), *корупцію* (88%) та руйнування інфраструктури і житла (82%)³.

Найбільшим ризиком у післявоєнному відновленні України населення бачить *корупцію*, причому одразу за двома параметрами: відсутність контролю та, як наслідок, розкрадання коштів (79%), повернення корупційних схем (75%).

При цьому громадяни вбачають корупцію як *перешкоду* зусиллям держави *для перемоги* у війні з РФ: у серпні 2023 року більше половини опитаних (55%) погоджувалися з тезою, що військова допомога Україні має надаватися закордонними партнерами *за умови ефективної боротьби з корупцією*⁴.

На думку громадян, *боротьба з корупцією* (51%) – *основний пріоритет*, куди повинна спрямовувати свої зусилля місцева влада. Навіть проблематику, пов'язану з наслідками війни, громадяни сприймають менш гостро: вирішення господарських, комунальних проблем та допомогу армії зазначили як пріоритет 32-34% опитаних, а відбудову пошкодженої інфраструктури – 25%⁵.

¹ <https://cpi.ti-ukraine.org/>

² <https://www.worldbank.org/en/publication/worldwide-governance-indicators/interactive-data-access>

³ Потреби та погляди громадян України на те, як має виконуватись післявоєнна відбудова України. Результати соціологічного опитування, проведеного у листопаді 2023 року дослідницькою агенцією Info Sapiens на замовлення Transparency International Ukraine: <https://cutt.ly/pwFme4C5>

⁴ Сприйняття загрози корупції громадянами: оцінка влади та вимоги до змін під час війни. Результати дослідження, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» ім. Ілька Кучеріва: <https://cutt.ly/7wFmHCcP>

⁵ Формула стійкості України: основні складові під час війни та у поствоєнний період. Результати опитування, проведеного у червні 2023 року соціологічною групою «Рейтинг» на замовлення Національної платформи стійкості та згуртованості: <https://cutt.ly/UwFmeTY0>

Протидія корупції є однією з основних *вимог громадян* до влади щодо проведення *загальнодержавних реформ*. При цьому найбільший запит – на боротьбу з корупцією: **90%** респондентів до топ-3 зараховують саме антикорупційну діяльність (з них 58% вважають це завданням № 1 для України). Інші топ-реформи: завдання, пов'язані з війною (77%) і реформа судової системи (43%)¹.

Водночас лише **33%** вбачають антикорупційні органи *ефективними* у боротьбі з корупцією, 19% вважають, що реформи у сфері боротьби з корупцією просуваються.

Корупція залишається ключовою *перешкодою для розвитку та діяльності бізнесу* в Україні. До топ-3 найбільш пріоритетних завдань для влади **68,0% підприємців** у листопаді 2023 року віднесли *знищення корупції*, 41,4% – проведення судової реформи². У рамках попереднього дослідження у серпні цього року **13,1%** представників бізнесу зазначили, що їхній бізнес стикався *за останні 2 місяці з вимаганням хабаря* з боку представника влади, комунальних або державних підприємств³. І за цим показником, порівняно з попередніми опитуваннями, *фіксується тренд до зростання*.

Сприйняття стану поширеності корупції в державі. За результатами загальнонаціонального опитування⁴, станом на лютий 2023 року **71%** респондентів зазначали про значний рівень розповсюженості корупції в Україні (дуже або скоріше розповсюджена).

Про корупційний досвід (стикалися самі або члени їхніх родин з проявами корупції за останні 12 місяців) повідомили **14%** громадян.

Сприйняття українцями п'яти найбільш *корумпованих сфер* суспільного життя залишилося незмінним порівняно з 2021 роком: *митниця* (відзначили 40% опитаних), *судова система* (39%), прокуратура (32%), медичні послуги (31%) та врегулювання земельних питань (29%). Відповідно до результатів щорічного стандартного опитування щодо корупції в Україні, яке проведено за методикою НАЗК у 2022 року, саме ці сфери, на думку українців, є пріоритетними для боротьби з корупцією.

3. Стан протидії корупційним кримінальним правопорушенням

За даними Офісу Генерального прокурора в Єдиному реєстрі досудових розслідувань за період *січень – листопад 2023 року* обліковано **7317** кримінальних правопорушень, провадження щодо яких відкриті за «безумовними»⁵ корупційними статтями Кримінального кодексу України (далі – КК України). Цей попередній показник *більше на 35%*, за показник всього 2022 року.

Таке істотне збільшення зумовлено зафіксованим зростанням облікованих корупційних кримінальних правопорушень за:

ст. 364 КК України (зловживання владою або службовим становищем) – обліковано **2962** правопорушення (+34%);

ст. 368 КК України (прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою) – **1418** (+44%);

ст. 369 КК України (пропозиція, обіцянка або надання неправомірної вигоди службовій особі) – **1993** (+32%)⁶.

¹ Дослідження громадської думки для Консультативної місії Європейського Союзу в Україні, проведене у вересні 2023 року Київським міжнародним інститутом соціології: <https://cutt.ly/1wFmzkOd>

² Результати 14 хвилин дослідження стану й потреб малого та середнього бізнесу в умовах війни, проведеного у листопаді 2023 року в межах Ініціативи для відновлення економіки України: <https://cutt.ly/twFQwWqf>

³ Стан та перспективи МСБ в Україні: результати дослідження в серпні 2023 року: <https://cutt.ly/RwFQqEgH>

⁴ Підсумки соціологічного дослідження «Стан корупції в Україні 2023: сприйняття, досвід, ставлення», проведеного у грудні 2022 – лютому 2023 року КМІС: <https://cutt.ly/XwFmCutX>

⁵ Наведено статичні дані за статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368 – 369-2 КК України, кримінальне правопорушення за якими визначено (згідно з приміткою до ст. 45 КК України) корупційним безумовно.

⁶ За даними форми № 1 (місячна) «Єдиний звіт про кримінальні правопорушення» (за січень – листопад 2023 року) // сайт Офісу Генерального прокурора: <https://cutt.ly/6wFQq9PE>

За попередніми даними¹ Вищим антикорупційним судом (як судом першої інстанції) за 9 місяців 2023 року були **засуджені 56** осіб. Таким чином, загальна кількість засуджених за всі роки діяльності ВАКС зросла до 162 осіб (+52%). Кількість засуджених осіб, **вироки** щодо яких **набрали законної сили** у цьому періоді – **39** (у 2022 році – було 30), загальна кількість таких осіб збільшилась від початку року із 63 до 102 осіб (+62%).

Остаточні дані досудової та судової статистики за 2023 рік буде оприлюднено у I кварталі 2024 року.

4. Корупційні ризики у пріоритетних сферах запобігання та протидії корупції

Однією з причин значного рівня поширеності корупції в ключових сферах реалізації державної та регіональної політик є наявність у них численних корупційних ризиків. Для усунення причин та умов, що сприяють поширенню корупції в Україні, та вжиття системних та послідовних заходів Національне агентство здійснює стратегічний аналіз корупційних ризиків у пріоритетних сферах запобігання та протидії корупції.

У 2023 році Національне агентство провело низку досліджень корупційних ризиків та запропонувало шляхи їх мінімізації, зокрема у таких сферах / напрямках:

- 1) діяльність військово-лікарських комісій Збройних Сил України (<https://nazk.gov.ua/uk/oborona/>);
- 2) відбудова об'єктів нерухомого майна, які пошкоджені / зруйновані внаслідок збройної агресії рф (<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/vidbudova.pdf>);
- 3) діяльність підприємств державної форми власності (<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/09/ANALITYCHNYJ-ZVIT.pdf>);
- 4) діяльність АТ «Укрзалізниця» (<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/UZ.pdf>);
- 5) проведення публічних закупівель в умовах воєнного стану (https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2023/06/Kor-ryzyky_zakupivli.pdf).

5. Оцінка діяльності органів антикорупційної інфраструктури

За результатами ґрунтовного аналітичного дослідження **спроможності, управління і взаємодії** органів антикорупційної інфраструктури України – 2023² **антикорупційні органи покращили свій середній загальний бал** з попереднього дослідження 2020 року на пів бала – з 3,4 до 3,9. За окремими органами результати такі: ВАКС – 4,6 бала (+0,6), НАБУ – 4,3 (+0,7), НАЗК – 3,7 (+0,4), САП – 3,5 (+0,2), АРМА – 3,4 (+0,4).

Довідково (корисні джерела даних)

1. «Бібліотека досліджень щодо корупції в Україні» – база даних щодо проведених соціологічних досліджень за останні 15 років з питань вивчення ситуації щодо корупції в Україні (періодично оновлюється): <https://nazk.gov.ua/uk/doslidzhennya-koruptsiyi/>.

2. «Путівник антикорупційною статистикою» – систематизовані джерела статистичної інформації щодо корупційних і пов'язаних з корупцією правопорушень та результати аналізу ключових статистичних показників у цій сфері (інтерактивна інфографіка): <https://nazk.gov.ua/uk/koruptsijna-statystyka/>.

3. «Стратегічний аналіз корупційних ризиків» – аналітичні дослідження за результатами експертного проактивного стратегічного аналізу корупційних ризиків для виявлення і усунення корупційних схем в різних пріоритетних сферах публічного управління та економіки: <https://nazk.gov.ua/uk/strategichnyj-analiz-koruptsijnyh-ryzykiv/>.

¹ Інформація про засуджених та виправданих ВАКС осіб (перша інстанція) станом на 30.09.2023 / Статистика // Сайт Вищого антикорупційного суду: <https://first.vaks.gov.ua/pro-nas/rezultaty-diialnosti/?results=statystyka>

² Дослідження спроможності, управління і взаємодії органів антикорупційної інфраструктури України, проведене Transparency International Ukraine у 2023 році: <https://cutt.ly/NwFSqjVF>